

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש
'בית יהושע'
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג
ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א
יום שישי פרשת וישב | כ"ב כסליו תשפ"ו

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105
www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון
03-6171111**

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com**

על מה שנאו את יוסף?

אי' בספה"ק ישמח משה עה"פ (לז,ח) וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֻמֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו. בתחילה יוסף הביא את דיבתם, ולכן שנאו אותו על דְּבָרָיו, ואח"כ כשמספר להם את החלומות היה אמור לומר וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנֹא אֹתוֹ עַל חֲלֻמֹתָיו, ולמה הוסיף וְעַל דְּבָרָיו? הרי השנאה שנוספה כעת הייתה רק על החלומות ולא על הוצאת הדיבה?

המספר לשה"ר ראוי להשליכו לנחש

עוד צ"ע שכשיוסף הצדיק הגיע לדותן כתוב וַיִּתְּנָלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ, ובמדרש מבואר שחשבו להמיתו משום שהיה בעל לשון הרע, ובגמ' (ערכין טו:) כתוב שלשה"ר שקולה כנגד ג' עבירות חמורות, וכל המספר לשה"ר ראוי להשליכו לנחש, אם ישך הנָחֵשׁ בְּלֹא לֶחֶשׁ וְאִין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלְשׁוֹן (קהלת י"א), וממילא בקשו לפסוק עליו למיתה. כי לפני שהיו כללי ד' מיתות בית דין, היה די שיהיה כתוב 'חייב מיתה' כדי שיוכלו להמיתו. וקשה שאם באמת זו הייתה הסיבה, א"כ למה אמרו הִנֵּה בַעַל הַחֲלֻמֹת הִלְזָה בָּא, היה להם לומר הִנֵּה בַעַל הַדִּיבָה הִלְזָה בָּא?

למה הוא אשם בחלומותיו?

ועוד קשה מפני מה יש להמית בעל חלומות, מה הוא אשם שהוא חלם כך וכך. ממה נפשך אם לא חלם חלומות אמיתיים, הרי אין בהם ממש, וכדברי ה'בית ישראל' שאמר לאחד שסיפר חלומו 'תישן פחות ותחלום פחות...', ואם החלומות הם אמיתיים, כחלום של נבואה, בוודאי לא מגיע לו מיתה על כך, שהרי אינם הולכים כנגד השי"ת. וא"כ איך וַיֹּסְפוּ אֵלֶּיךָ אֶת חֲלֻמֵי הַנֶּה בַעַל הַחֲלֻמֹת הִלְזָה בָּא, וְעַתָּה לָכֵן וְנִהְרָגוּ וְנִשְׁלָכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת?!

בית שני נחרב בעוון מכירת יוסף

וכתב הישמח משה לתרץ שני הקושיות ע"פ דברי הזוהר חדש בפרשת וישב שהחטא של מכירת יוסף היא עבירה כוללת, כמו חטא עץ הדעת וחטא העגל, שבעבורם נתגלגל הדבר ונחרב ביהמ"ק. וכ"כ הג"מ רבי מאיר שמחה זי"ע על נוסח ברכת יוה"כ כי אֲתָה סֶלְחָן לְיִשְׂרָאֵל וּמַחֲלָן לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר - סֶלְחָן לְיִשְׂרָאֵל - על חטא העגל, וּמַחֲלָן לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל - על חטא מכירת יוסף. בבית ראשון נענשו על חטא העגל שהיה ע"ז, ובבית שני על חטא מכירת יוסף, וכך גרם חובא דְשִׁנְאָת חֲנָם, אֲתַעֲרִי שִׁנְאָת חֲנָם דְּבִקְדָּמִיתָא. הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (בראשית לז) וַיִּשְׁנְאוּ אוֹתוֹ, לְהָהוּא זַפְאָה. וְכִדְּיָן יְהִיב לֹון קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּיַד מָאן דְּסָבִי לֹון שִׁנְאָת חֲנָם. הָדָא הוּא דְכְּתִיב בְּאֶדוֹם, (יחזקאל לה) יַעַן הָיִיתָ לָךְ אֵיבָת עוֹלָם וַתַּגֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי חֶרֶב. [הוגלינו לאדום כי הוא שונא את ישראל שנאת חנם, מדה כנגד מדה].

איך בני' יגאלו מהגלות אחרי חטא מכירת יוסף?

כִּיּוֹן דְּמָטוּי לְמַרְה, קָמַת מִדַּת דִּינָא קָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאַמֵּר, וְאִיךְ יִפְקוּן יִשְׂרָאֵל מִגְלוּתָא, וְהָא כְּתִיב בְּאוֹרֵייתָא דְטַמִּירָא תִּרִי אֲלִפִּי שְׁנִין מִקָּמִי דְאֲתַבְּרִי עֲלֵמָא, דְּעַל חַד שְׁבַעָה עַל חוֹבִיָּהוֹן אֵית לְהוֹן לִיסְבָּל, בְּגִין הָהוּא פְּרָצָה רַבְתָּא דְפְּרָצוּ וְחָבּוּ בְּהָהוּא זַפְאָה קְדִישָׁא. [מדת הדין שואלת את הקב"ה איך יגאלו ישראל מהגלות, והרי פרצו באותו חטא דמכירת יוסף?]

שבת תכפר על החטא

אָמַר לִיה הַקְדוּשׁ בְּרִיךְ הוּא הָכִי הוּא דִּינָא, מִיָּהוּ בְּאוֹרֵייתָא קְדִישָׁתָא, אֵית לִי מִתְּנָה טוֹבָה, וְשַׁבַּת שְׁמָהּ, וְכִדְּ אִינוּן נְטָרִין לָהּ, אִיָּהוּ קִיָּימָא בְּהָהוּא אֲתָר, לְסַגְרָא הָהִיא פְּרָצָה דְפְּרָצוּ. דְּהָהוּא צְדִיקָא שְׁבִיעָאָה בְּהָ אֲחִיד, וְכִדְּאִי הִיא לְכַפֵּרָא עַל הָהוּא חוֹבָא. [כדאי הוא שמירת שבת לכפר על חטא מכירת יוסף].

יכולה היא שַׁבַּת שְׁתַּרְחֵם עֲלֵינוּ

וּמָנָא לֹון דְּבִמְרָה אֲתַפְקְדוּ. דְּכְּתִיב (דברים ה) שְׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ, וְאָמַר מֶה, כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ בְּמַרְה. אָמַר לֹון קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אִי אֲתוּן נְטָרִין לְהָאִי שְׁבִיעָאָה עוֹלָאָה, לִית רְשׁוֹ לְמַדַּת דִּינָא לְקַטְרָגָא בְּכוּ. הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (שמות טו) שֶׁם שָׁם לֹו חֹק וּמִשְׁפָּט. וְעַל דָּא תִּנְיִן, יְכוּלָה הִיא שַׁבַּת שְׁתַּרְחֵם עֲלֵינוּ, וְיִקְבְּצֵנוּ

קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא מִן גְּלוּתֵינוּ, וְאֶלְמָלִי נְשָׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת כְּהִלְכָתָן, מִיָּד נִגְאָלִים'.

יוסף הוא השביעי מבני הגבירות

וביאר ה'ישמח משה' שיוסף הצדיק הוא הבן השביעי כשנחשב רק את בני הגבירות בלבד, ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולון בני לאה, ויוסף בן רחל הוא השביעי. ולכן נקרא יוסף 'שביעי', ושמירת השבת שהוא יום השביעי, מתקן את מכירת יוסף שהיה בן השביעי.

יוסף עוד שנא אתו על הסתירה בין חלמותיו לדבריו

אבל כשנמנה את השבטים הבכור בכבודו יחד עם בני בלהה וזלפה, הרי יוסף הוא הבן הי"א ולא הבן השביעי. והענין הוא כי נודע שספירת המלכות היא המדה השביעית מחסד עד מלכות, אימתי שייכת המלוכה ליוסף רק כשהוא השביעי שבבנים. ומכיון שהוא רואה בחלום כי לו יאתה המלוכה, נמצא שלפי 'חלומותיו' הוא השביעי, וזה סותר את 'דבריו' שהיה טוען שבני בלהה ובני זלפה הם בני נשי אביו, והוציא עליהם דבה על שהוא קורא להם עבדים. ממה נפשך אם הוא מוכיח אותם שאינם בני שפחות אלא אמותם נשי יעקב ממש, הרי שהוא הבן הי"א במשפחה ולא הבן השביעי. ולכן הוסיפו עוד שנא אותו על הסתירה של 'על חלומותיו ועל דבריו', אילו היה מסכים עם דבריהם ללצל בבני השפחות, הרי שהוא הבן השביעי ומגיע לו המלוכה, אזי חלומותיו צודקים ואמיתיים. כי המלכות שייכת לשביעי.

אתה שביעי או אחד עשרה?!

אך ההלכה היא שבמדה שאדם מודד מודדין לו. אם אנחנו החשבנו אותך לשביעי, הרי אתה לא החשבת את עצמך אלא לבן האחד עשר, וא"כ מודדים איתך שאינך ראוי למלוכה, ומה שאתה חולם כך הוא רק מהרהורא דלבא שאתה רוצה למלוך גם כשאינך ראוי לכך. בתחילה שנאוהו על הוצאת הדבה בשעתו, אבל דנו אותו לכף זכות שיש לו מהלך שבני השפחות הם חלק מהמשפחה. אך כששמעו את חלומותיו, הבינו שכלפי עצמו הוא מוציא אותם מהחשבון, אזי הוסיפו עוד שנא אותו על חלומותיו ועל דבריו, ואמרו עליו 'הנה בעל החלומות הלזה בא', אם לפי החלומות הוא בן שביעי, איך הוא מוציא דבתינו רעה אצל אבינו, ולכן בקשו להמיתו על פגם לשה"ר.

לא תבערו אש מחלוקת ביום השבת

ולהבין פנימיות הדבר ע"פ דברי השלה"ק והמהר"ל שהזכרנו בשיעורים הקודמים שיוסף הצדיק הוא סוד אָחָד אות א' דאחד המאחד ומחבר בין ח' בני הגבירות לבין ד' בני השפחות. כי יוסף הוא אב, וכתוב ביה 'משם רועה אבן ישראל', אב ובן כחדא. א' אב, המחבר בין ח' לד'. ופגם מכירת יוסף היה הענין של הפירוד ושנאת חנם, ועדיין לא הוטהרנו מהפגם זה עד היום הזה. מ"מ יום השבת הוא תיקון נפלא לזה הפגם. כי זהו ענין לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת (שמות לה, ג), ופירש הזוה"ק שלא להבעיר אש הכעס והמחלוקת ביום השבת. עד שאנו זוכים לומר להקב"ה בפה מלא בכל שבת ושבת אַתָּה אָחָד וְנִשְׁמָךְ אָחָד וְיָמִי כְעִמָּךְ יִשְׂרָאֵל גו' אָחָד.

שַׁבָּת'א מחזיר את הא' של א' אָחָד

וכמו שביאר הרה"ק מרוז'ין זי"ע שהתרגום פוחת אות א' מאחד, כי תרגום אָחָד הוא חָד, וכשמתרגם את שַׁבָּת אומר שַׁבָּת'א שמחזיר את הא' של אָחָד, וזש"כ רָצָא דְשַׁבָּת אֵיהִי שַׁבָּת דְּאֵתְאֲחָדָת בְּרָצָא דְאָחָד. כי בלשון הקודש היה צריך לומר 'אחד שבת' ושבת לא הייתה צריכה להחזיר את הא' לאחד, אך כיון שבתרגום נפרד אות א' מא'חד, בא שבת'א והוסיף לו רצא דאחד.

בגלות לא מדברים לשה"ק

וע"פ הקדמת השלה"ק מובן יותר כי בלשה"ק היינו כשאין אנו בגלות, אזי האחד מאוחד כשלעצמו, ע"י יוסף שהוא א' המאחד בין ח' לד' כנ"ל. אך כיון שמכרו את יוסף ויצאו לגלות ע"י חטא שנאת חנם, שם אין מדברים לשה"ק אלא בלשון תרגום, וממילא איבד ה'אחד' את אות א' שבו, נעשה מאחד - חד.

השבת סוגרת את פירצת מכירת יוסף

אך כשאנו שומרים שבת בגלות, ובשפת הגלות שהיא לשון התרגום נקרא השבת 'שבתא', בכך השבת מחזירה אות א' לאחד. וזהו לשון הזה"ק שהשבת עומד בפריצה דמכירת יוסף, כי מכירת יוסף פרץ בא' דאחד, ובא שבתא והשלימה אות א' דאחד. כי כששבתים מל"ט מלאכות בטלים הקנאה ותחרות והמחלוקת. וכאילו כל מלאכתך עשויה, אם השכן החליף לריצוף מפואר, יש גם לי, ואם השכן השני סיים ש"ס בבלי וירושלמי, גם אני מלאכתי עשויה אף ברוחניות. אם לשכן השלישי יש כתונת פסים, גם לי יש. כי כאילו כל מלאכתי עשויה מכל הבחינות שבעולם וממילא אין סיבה לפירוד לבבות.

יעקב ובניו ינוחו משנאה ותחרות

וזה שאמרו בשבת במנחה **אָתָּה אָחֵד**, ואם יש חסרון בלשון תרגום שאומרים רק 'חד', יש תקנה ע"י **וְשִׁמְךָ אָחֵד** הוא השבת קודש, מאי שבת, שמא דקוב"ה, שבת'א מחזיר אות א' דאחד. וממילא ומי כְּעֵמֶךָ יִשְׂרָאֵל גִּוי אָחֵד בְּאַרְץ, ויעקב ובניו ינוחו בו מקנאה ושנאה ותחרות.

היום השביעי מתקן את הצדיק השביעי

וזש"כ בזוהר חדש (פרשת וישב) שמדת הדין טוענת על מכירת יוסף, איך יזכו להגאל והרי לא תוקן הפגם הזה, אמר לה הקב"ה ששמירת השבת מתקנת את מכירת יוסף. אָמַר לִיהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָכִי הוּא דִּינָא, מִיהוּ בְּאוּרִייתָא קְדִישָׁתָא, אֵית לִי מִתְנָה טוֹבָה, וְשִׁבְתָּ שְׁמָה, וְכֵד אֵינוֹן נְטָרִין לָהּ, אִיהוּ קִיִּימָא בְּהוּא אֲתָר, לְסִגְרָא הֵהִיא פְּרָצָה דְּפָרְצוּ. **דְּהוּא צְדִיקָא שְׁבִיעָאָה בְּה אַחִיד**, וְכֵדֵי הִיא לְכַפָּרָא עַל הֵהוּא חוּבָא, מְכִיוֹן שְׁלִפִי חֲלוּמוֹר תִּיו יוֹסֵף נִקְרָא בֶן שְׁבִיעִי, וּשְׁנִיהֶם אִמַּת, הוּא נַחֲשָׁב בֶּן י"א וְגַם בֶּן שְׁבִיעִי, וְע"י שְׁמִירַת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתְקַנִּים אֶת פִּגְמֵי מִכִּירְתוֹ בְּשִׁלְימוֹת. וְכַמּוּבֵן שֶׁהַכוּוֹנָה לְשִׁמּוֹר אֶת הַשְּׁבִיעִי גַם מִכָּל שְׁנָאָה וְתַחֲרוּת, וּמִכָּל אַחִיזַת עַץ הַדַּעַת. וְע"ז מִתְקַנִּים אֶת פִּגְמֵי מִכִּירַת יוֹסֵף.

שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת - א' יעקב וא' יוסף

ה'ישמח משה' מוסיף לבאר המשך הזה"ח שם 'וְעַל דָּא תִּנְיִן, יְכוּלָּה הִיא שַׁבָּת שְׁתַּרְחִם עָלֵינוּ, וְיִקְבְּצֵנוּ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִן גְּלוּתֵינוּ, וְאַלְמָלִי נְשַׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת כְּהִלְכָתוֹ, מִיָּד נִגְאָלִים'. שבת אחת בבחינת יעקב, ושבת אחת בבחינת יוסף. עי"ש.

חשש טלטול של הנעליים

בשיעור דשבוע שעבר בעש"ק פרשת וישלח הזכרנו את דברי שו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' לא ולב) וזלה"ק 'ובצרפת ראיתי גיבורים בתורה הולכים בשבת יחף'. וכן באור זרוע (ח"ב הל' שבת פד) 'ובצרפת ראיתי גיבורים הולכים בשבת יחיפים', והוא בדרכי משה (או"ח שא"י) 'וכן נוהגים גדולי צרפת'. וכתב מהר"ם מרוטנבורג 'ואין נכון לעשות כן, כדאמר בערבי פסחים' שם מבואר באריכות שאין ללכת בלי נעליים, ולעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקנה מנעלים לרגליו. ואיך הלכו גיבורים בתורה' יחף בשבת. והזכרנו את דברי ה'יפה ללב' שביאר שנהגו כן מחמת חשש הוצאה, שמא תיכנס איזה אבן קטנה לתוך הנעל ויעבירוהו ד' אמות בר"ה. כמו שיש תלמידי בריסק שבשבת לא לובשים טלית ברה"ר מחשש שיטה אחת בראשונים שהתכלת מעכבת את הלבן ונמצא שאין בזה קיום מצות ציצית בלי תכלת, וא"כ חוטי הלבן נחשבים כמשא ברשות הרבים. וכל לבבות דורש ה'.

לא מסתבר שזה מחשש טלטול

אך הג"מ רבי עובדיה יוסף זצוק"ל כתב ב'ביע אומר' אריכות גדולה של שני דפים כנגד דברי ה'יפה ללב' הנ"ל, לא מסתבר שזה היה טעמם מחשש הוצאה. ובאמת שמהר"ם מרוטנבורג סתם ולא פירש טעמם. אך אעפ"כ הגיע המנהג הזה עד לדברי הרמ"א שראה מקום להזהיר שלא לנהוג כן. בסי' ש"א סעיף ט"ז.

ביום שלישי לבריאה - הארץ מרדה בהשי"ת

ועתה נבא לבאר הענין ע"פ פרשת השבוע. אי' בספה"ק 'פלח הרימון' להקדמון הג"מ רבי בצלאל מקוברין

זצוק"ל, [לפני יותר משלוש מאות שנה, בעל 'עמודיה שבעה', 'קרבן שבת', ועוד ספרי דרוש] כי נודע שביום שלישי לבריאת העולם מרדה הארץ בהשי"ת ולא הוציאה טעם העץ כטעם הפרי כאשר צוה אותה השי"ת.

זה נחשב כגניבה

וכתוצאה מזה חטא אדם בעץ הדעת. [בעבודת ישראל ביאר שביקשה האשה ללמד סנגוריה על הארץ, שגם היא לא שמעה בקול ה'] וכמו שביאר החת"ס זי"ע כי הקב"ה הכניס כח בכדור הארץ להוציא עצי פרי כטעם הפרי, וכיון שהוציאה עצים בלי טעם הפרי, נשאר בה כח מבוזבז. והרי זה נחשב כגניבה, כי ראובן הנותן מאה דולר לשמעון כדי שיתנהו ללוי, והשאיר עשר דולר בכיסו ונתן ללוי רק תשעים דולר, הרי הוא גנב. כך הארץ השאירה לעצמה את כח הטעם שהיתה צריכה לתת בעצים.

גיבל את גוף האדם מהכח הגנוב שבאדמה

וביום שישי כשהקב"ה גיבל את גוף האדם מן האדמה, היה 'כח אחר מעורב בו', אותו הכח הגנוב נכנס בגופו של האדם, והכניס בו אפשרות לאכול מעץ הדעת, שהזהר שלא לאכול ולא להנות ממנו.

הנעליים נועדו להגן מהכח הרע שבאדמה

וכתבו המקובלים [אגרא דפרקא, בני יששכר ועוד] כי מאותה שעה שפגמה הארץ, נפגם העפר והאדמה ולזאת מוכרח שאדם ילבש נעליים לרגליו, אילו ילך יחף ישפיע עליו המשיכות הארציות שיש באדמה. וכן מבואר בזה"ק שצריך נעל של עור כדי לשמור על הרגליים שלא יתקשרו עם כוחות הרע שבאדמה. [ועי' ביאור ארוך בזה בשיעורי סידור התפילה בביאור ברכת 'שעשה לי כל צרכי'].

בבית המקדש הולכים יחף

מלבד בבית המקדש שהוא מקום קדוש, שם הולכים יחף, כי אדמת קודש הוא. וכן ביוה"כ שכל העולם מזדכך ונטהר, חולצין נעליים, שכבר אין צריך שמירה מכוחות הרע.

חנוך היה הראשון שתפר מנעלים

עוד מבואר בספרי קבלה שאדה"ר וקין והבל ושת לא לבשו נעליים, והצדיק הראשון שתפר מנעלים היה חנוך, ועל כל תפירה ותפירה אמר לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה. כי לאחר שראה את הקליפה שיש באדמת הארץ, עמד ותיקן חציצה ע"י כח המנעלים, ועי"ז יהיה יחוד קוב"ה ושכינתיה.

הפסק בין הרגל לאדמה

וז"ל אגרא דפרקא (סי' דש) 'הרב מהר"ם חאגיז בספרו משנת חכמים מביא בשם חכמי הרמז, דענין לבישת המנעלים הוא כדי שלא יגע בשרו על האדמה כי בחטאו של האדם נתקללה, על כן עושין הפסק בין הרגל לאדמה, וכתב דבעבור זה במקום אדמת קדש שיצאה האדמה מכלל ארור לכלל ברוך, יש לילך יחף, וזהו של נעליך כו' כי המקום וכו' אדמת קדש הוא, עכ"ד:

למה למכור את כל מה שיש לו?

ובזה מצאנו טוב טעם למשארז"ל (שבת קכט.) ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו, דכיון שההפסק הוא בבדי להפסיק בין הקללה על כן ימכור כל מה שיש לו ויקח מנעלים להפסיק, וזה שמברכין על מנעלים שעשה לי כל צרכי, כי זהו כל צרכיו, לחפץ בברכה ולהפסיק הקללה. ובזה מצאנו ראינו כפשוטו טוב טעם ביום הקדוש יום הכפורים נאסר בנעילת מנעל, כי נתקדשה הארץ בקדושת היום ויוצאת אז מן הקללה לברכה, ותבין ביום המקווה לישועה יום שנולד בן דוד [ט' אב], נאסר בנעילת מנעל, להורות שעל ידי משיח בן דוד תצא האדמה מקללתה לברכה, והמתברך בארץ, יתברך באלקי אמן'.

נעל ר"ת נ'חש ע'פר ל'חמו

וכן רמזו המקובלים כי חנוך תפר נעל ר"ת נחש עפר לחמו, כי עצתו של הנחש היה שקוע בפגם האדמה, וכדי

להנצל מאותו פגם לובשים נעליים. עד כדי כך שחנוך לאחר שלקח אותו אלקים נתהפך למלאך עליון, בעולם אחד נקרא בשם 'מטטר'ון' ובעולם אחד נקרא בשם 'סנדלפון'. והוא ע"ש הסנדל שתפר וחיפש בעולם.

חטא עץ הדעת היה כלול מג' עוונות

וכתב עוד ב'פלאח הרימון' (אופן ט"ז) כי הנה נודע שחטא עץ הדעת היה כלול מג' עוונות, ע"ז אדה"ר מין היה, ג"ע ענין הנחש וחווה, שפ"ד שעל ידו באה מיתה לעולם. עד שבא אאע"ה ותיקן שלישי דעבודה זרה, יצחק אבינו ע"ה מסר נפשו לה' ותיקן שלישי דשפ"ד, יעקב אבינו ע"ה תיקן שלישי דג"ע, הוא הצדיק הטהור ביותר בעולם, בן פ"ד היה ואומר על בכורו 'כוחי וראשית אוני'. ואחריו בא יוסף הצדיק, ע"פ קבלה הוא אותו ענין של חנוך, וכשנולד יוסף בבית יעקב השבטים הרגישו ששוב אין צריך לנעול נעליים. ולא ידעו מי גרם לזה. אך לפתע הם הרגישו שהמקום הוא **אדמת קודש** ואין צורך במנעלים. כמו שביוה"כ אין צורך בנעליים, שֶׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ, ולכן כולם פשטו נעליים. ולא ידעו שיוסף הצדיק שופריה מעין שופריה דיעקב דשופריה מעין שופריה אדם קדמאה קודם החטא.

למה הם הלכו לקנות נעליים אחרי מכירת יוסף?

וזה מה שנאמר בהפטרות פרשת וישב (עמוס ב,ו) על נְשִׁלְשָׁה פְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אֶרְבָּעָה לֹא אָשִׁיבֶנּוּ עַל מִכְרָם בְּכֶסֶף צִדִּיק וְאֶבְיוֹן בְּעֶבֶר נְעָלִים. עה"פ (לז,כח) וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף כְּתוּב בְּתִרְגוֹם יוֹנָתָן וַיִּזְבְּנוּ יֵת יוֹסֵף לַעֲרַבְאִין בְּעֶשְׂרִין מָעִין דְּכֶסֶף וַיִּזְבְּנוּ מִנְהוֹן סַנְדְּלִין, וכן בפרקי דרבי אליעזר (פל"ח) וּמְכָרוּ אוֹתוֹ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נָטַל שְׁנֵי כֶסֶפִּים לְקִנּוֹת מְנַעְלִים בְּרַגְלֵיהֶם. אחרי מכירת יוסף הם הלכו לקנות נעליים. מדוע?

נעליים - לשמירת הרגלים מטומאת הארץ

כי כל עוד שיוסף היה חלק ממשפחת יעקב הם לא לבשו נעליים, כי לא היה צורך בזה. כיון שיוסף נמכר בין אנשים טמאים ושפלים, הרגישו השבטים הקדושים בעצמם ירידה גדולה מקדושתם, ותיכף שבו בתשובה על כך, וכבר לא הייתה דרך לתקן את הדבר שיוסף כבר נמכר, בעצה עמוקה של אותו זמן. אך כיון שהרגישו זוהמא קנו תיכף נעליים לשמור על רגליהם מטומאת הארץ. וכ"כ ב'פלאח הרימון', 'אטו בבת אחת נתקלקלו כל נעליהם של שבטי ישראל', עד שהוצרכו כולם לקנות נעליים חדשות אחרי מכירת יוסף? אלא כאמור שבזכות יוסף לא היה צורך בנעליים כלל.

בחטא עץ הדעת נכלל גם עון לשה"ר

יתירה מזאת מבואר בזה"ק שהם היו חושבים שיוסף הצדיק הוא זוהמא דאדה"ר, כי בחטא עץ הדעת היו כלולים ג' עבירות חמורות ע"ז ג"ע שפ"ד, אברהם תיקן שלישי יצחק תיקן שלישי ויעקב תיקן שלישי. אך לבד מזאת נכלל גם עון לשון הרע באותו חטא, כי הנחש דיבר לשה"ר כלפי מעלה 'מן העץ אכל וברא עולמו', כשהאחים שמעו שוסף מוציא עליהם דיבה, סברו שהוא הפסולת של אותו חטא, וע"י מכירתו יתוקן החטא בתכלית השלימות.

זה היה לשה"ר לתועלת

כלומר שעלה על דעתם שאדרבה, רק בגלל יוסף אי אפשר ללכת יחף, שעדיין יש זוהמת החטא בעולם, וחשבו שלאחר מכירתו כבר יושלם התיקון בשלימות. אבל ההיפך היה האמת, כי לא היה לדבריו דין לשה"ר כלל, לפי פסקי רבינו החפץ חיים זי"ע היה זה לשה"ר לתועלת, והוא הביא את הדבר לפני אביו כדי שהוא יתקן את מה שהם קראו עבדים לבני השפחות, שנכלל בזה הטעות כאילו הייתה ליעקב איזו זוהמא ח"ו כמבואר בשיעורים הקודמים, ונמצא שיוסף תבע את כבוד אביו.

אחר מכירת יוסף - חזרה הזוהמא

מתי הבינו שהמצב אינו כמו שהם חשבו? לאחר מכירת יוסף. הם חשבו שהוציאו מהבית את זוהמת עץ הדעת, והנה אחר שיוסף יצא מהבית הזוהמא חזרה. ולכן הם מיד הלכו לקנות נעליים לשמור רגליהם מכל זוהמא.

למה חנוך היה תופר מנעלים?

הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זי"ע כתב כן בספה"ק 'מאיר עיני חכמים' עה"פ הנ"ל על נְשִׁלְשָׁה פְּנִינֵי יִשְׂרָאֵל ועל אֶרְבָּעָה לֹא אֲנִיבְנוּ על מְכָרָם בְּכֶסֶף צְדִיק וְאֶבְיוֹן בְּעֵבֹר נְעָלִים, כי כאשר מכרו את יוסף הצדיק נתפרדה החבילה, ונסתלקה השכינה מאצלם, וממילא המקום כבר לא היה אדמת קודש, לכן קנו להם נעליים. וכמו שחנוך תיקן שהיה תופר מנעלים (מדרש תלפיות ערך חנוך), כי לאחר החטא צריך שמירה לרגלים.

'בשבת הולכים יחיפים'

עכשיו שזכינו לדברי הזוהר חדש שע"י שמירת שבת מתקנים את הפגם דמכירת יוסף, מובן מש"כ בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סי' לא ולב) ובספר אור זרוע (ח"ב הל' שבת פד) 'ובצרפת ראיתי גבורים בתורה הולכים בשבת יחיפים', והובא בדרכי משה (או"ח שא, יח) 'וכן נוהגים גדולי צרפת' כדי להורות שאין לעולם את זוהמת עץ הדעת בשבת קודש.

למה ישראל יחיפי רגליים ביוה"כ?

כמו שכולנו עושים ביוה"כ שחולצין נעליים, וכמ"ש בטור (או"ח תרו) 'שלא נמצא חטא בישראל ביום הכפורים ואומר [השטן]: רבון העולם יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת מה מלאכי השרת יחיפי רגל אף ישראל יחיפי רגל' כי ביוה"כ אין מחלוקת בין ישראל, הכל מוחלין זה לזה, וככתוב בשו"ע. ומכיון שאין פגם מכירת יוסף שולט ביוה"כ, חולצין כל ישראל נעליהם, כי כל ישראל שבים בתשובה על שנאת חנם ביום זה.

בשבת יש אחדות

ובמובן מסויים יש בכל שבת קודש בחינה זאת ומי כְּעֵמֶךְ יִשְׂרָאֵל גוי אֶחָד בְּאַרְץ, שמבואר בזוה"ק שזה מה שכתוב בפירצה של מכירת יוסף, ונמצא שמה שפרץ בנו מכירת יוסף שלזה הטעם הוצרכו ללבוש נעליים, כנגד זה בא השבת קודש ואומרת 'חלצו נעליכם'.

יש מחלוקת מי יקבל שישי

ומדוע אנחנו כן לובשים בשבת נעליים? כי עדיין יש מחלוקת מי יקבל שישי או מפטיר... כשתהיה שלימות של אהבת ישראל, כולנו נחיה עם 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', בשבת דאתחאדת ברזא דאחד, ממילא בשבת לא יהיה צורך בנעליים. וכמובן שזה לא יהיה עינוי כלל, כמו בביהמ"ק שהלכו יחיפים וללא שום עינוי וצער.

מכירת יוסף עדיין לא תוקנה בשלימות

אי' בתיקוני זוהר (בסוף תיקון מ"ח), 'של נעליך מעל רגליך, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא – דא שבת'. וכמנהג החכמים (ב"י או"ח שיז) 'מנעל של תלמידי חכמים שקושרין בחוזק רצועות מנעליהם ולומדים בלילות ואינם חולצים מנעליהם... כי אם משבת לשבת' אבל בשבת היו חולצים את נעליהם 'גיבורים בתורה שהולכין בשבת יחף'. כי על שבת מבואר בתיקוני זוהר 'של נעליך'. ומה שכתב שאין נכון לעשות כן, כי לצערינו עוד לא זכינו למדרגה זאת. אמנם בזוה"ק כתוב הבטחה שע"י שמירת שבת מתקנים פגם מכירת יוסף, ומה שעדיין לא זכינו לזה, משום שעוד לא באנו לתיקון מכירת יוסף בשלימות.

מחליפים נעליים לכבוד שבת?

מדי דברי בו האיר ה' עיני לומר בדרך אפשר שגם לאנשים בערכינו יש מעין דמעין ממדרגת אותם גיבורים בתורה, כי אי' בשו"ע (או"ח רסב) שישתדל שיהיה לו בגדים נאים לשבת. והוסיף המ"ב שטוב שלא ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול, אפילו חלוק. ועם כל זאת כתוב בפוסקים שאי' בירושלמי (שבת ו,ב) בסוגיית סנדל המסומר לאו אורחיה דְּבַר נֶשֶׂא מִיָּהוּ לִיה תִּרְיִן סְנָדְלִין, חָד לַחֲלָא וְחָד לְשׁוּבְתָא. הרי להדיא בירושלמי שאין להחליף נעליים לכבוד שבת. וכן מפורש שם בכל מפרשי הירושלמי ומובא בפוסקים כאן בהלכות שבת סי' רס"ב. ואפילו האריז"ל שהיה מדקדק שלא ללבוש בשבת שום דבר שלבש בחול - לא החליף מנעליו.

הגרב הימנית הייתה של ימות החול...

פעם אחת בשבת קודש אמר הרה"ק רבי פינחס'ל קאריצער זי"ע לביתו שחסרה לו הרגשת קדושת שבת ברגל ימין, כי הפוזמקאות לא הוחלפו שתייהן, הגרב הימנית הייתה של ימות החול...

אין ענין בנעליים מיוחדות לכבוד שבת

א"כ מדוע מבואר בירושלמי שאין צריך להחליף נעליים לכבוד שבת? וע"פ האמור ניחא כי זלזול הוא בשבת אם יקנה נעליים לכבוד שבת, מה ענין נעליים אצל שבת, והרי שבת מכפר על פגם עץ הדעת, ועל חטא מכירת יוסף, וכעדותו של האור זרוע על גיבורים בתורה שבשבת היו הולכין יחף. אם עדיין אין אתה במדרגה כזאת, עב"פ אל תכין לך נעליים מיוחדות לכבוד שבת, כי זה תרתי דסתרי. אם יום השבת התקדש, ויש עדיין בלב סכסוך עם איזה יהודי בעולם, אנעל את נעלי ימות החול, אך לכבוד שבת אין ענין בנעליים מיוחדות. איננו מדברים למעשה, כי בוודאי יש יהודים חשובים שיש להם נעליים מיוחדות לכבוד שבת.

לצחצח נעליים לכבוד שבת

כ"ק מהר"א מבעלזא זי"ע לא החליף נעליים לכבוד שבת. והרה"ק ממונקאטש זי"ע האריך בענין זה. ומ"מ אם לא החליפו נעליים לכבוד שבת, מצחצחין הנעליים לכבוד שבת. כמ"ש באוהב ישראל להרה"ק מאפטא זי"ע ענין בזה. מדוע אין מצחצחים את הכובע לכבוד שבת אלא מחליפים? מאי ההבדל בין הכובע לנעליים? שום בגד לא מצחצחים, את כולם מחליפים, רק את הנעליים מצחצחים. הלא דבר הוא!

מתי כבר תתבטל המחלוקת מן העולם

אלא שבשעה שמצחצח נעליים יתבונן עד מתי אני עדיין צריך נעליים, אימתי יתבטל כבר מחלוקת מן העולם ויהיה שלום בין כל לב ישראל, לא ישאר זכר ממכירת יוסף וכבר לא נצטרך לנעליים כלל. וכאמור בתיקוני זהר 'של נעליך מעל רגליך דא שבת', ולכן אי אפשר לכלול 'נעליים' מיוחדות לשבת.

בענין בלהה וזלפה

ע"כ דברנו לכבוד שבת קודש. ועתה ברצוננו להשלים את הנושא שעסקנו בו כל השבוע בענין בלהה וזלפה, ע"פ ענין ששמעתי ממו"ר הגה"ח רבי משה וואלפסאן זצוק"ל. [סיום הדברים שמעתי ממנו].

אמהות וגבעות

בפיוט של יום א' דחג הסוכות לפני קדושה, מדבר רבי אלעזר הקליר איך ארבעת המינים מכוונים כנגד האבות והאמהות, בלולב אחד, ואתרוג אחד, ליי אחד, ושמו אחד. בערבות שתיים, באמהות שתיים, וכמעופפות שתיים. גבעות שלשה, באבות שלשה, במקדישי שלשה. באגדות ארבע, בגבעות ארבע, בחיות ארבע, וכנפים ארבע. והקשה המפרש רבי וואלף היינדהיים, במחזור רעדלהיים הישן. והרי ההדסים שלשה כנגד ג' אבות אברהם יצחק ויעקב, ואגודות ארבע כנגד ד' אמהות, כגבעות ארבע, כמאמרם ז"ל הרים אלו האבות וגבעות אלו האמהות. וא"כ מהו בערבות שתיים, באמהות שתיים, הרי כבר נמנו ד' בגבעות ארבע, איזה שתי אימהות נוספות יש לנו?

האמהות בלהה וזלפה מכוונות כנגד הערבות

וכתב שהוא חיפש במחזורים ישנים וראה שזה טעות סופר, וצריך לנקד אות א' בפתח ולא בחיריק, כזה באמהות ואלו הן בלהה וזלפה, ולכן הן כנגד הערבות כי השבטים מזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים.

בלהה וזלפה אינן זקוקות לזכותו של יעקב

וכמאמר דהרה"ק משינעווא זי"ע שמכיון שהשבטים זלזלו בבני השפחות, לכן יעקב אבינו כיבד אותן יותר מכולם, וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה (לגב), כי הוא הבין שאינם זקוקים לזכותו של יעקב, כיון

שיש להם לב נשבר ונדכא, והאלקים יבקש את נרדף, לכן הן יכולות לעמוד כנגד עשו בלי שום פחד. והוא עבר לפניהם היינו רק לפני רחל ולאה, אבל לא לפני בלהה וזלפה ובניהן, שאינן זקוקות לזכותו של יעקב.

אמהות שהם באמהות

ונמצא שיש לנו אגדות ארבע, כנגדות ארבע אמהות שרה רבקה רחל ולאה, וכנגד בלהה וזלפה יש לנו ערבות נשים, באמהות נשים. ולדעת יוסף הצדיק האמהות הם באמהות.

לעתיד לבא - ישתו בליל פסח שש כוסות

וכתב החת"ס זי"ע בפרשת וארא, גילוי נפלא בסוד ה' ליראיו, כידוע שבלייל פסח יש ד' כוסות כנגד ד' לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, ואי' במכילתא שג' מצוות כנגד ג' אבות אברהם יצחק ויעקב, וד' כוסות כנגד ד' אמהות שרה רבקה רחל ולאה. והקשה החת"ס והרי יש ששה לשונות של גאולה: והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי והבאתי אתכם אל הארץ, ונתתי אותה לכם מורשה. והרי הם שתי מתנות נפרדות, כי 'והבאתי' משמע שיבואו לארץ אך עדיין שייך שיגלו ויצאו מא"י, אבל 'ונתתי אותה לכם מורשה' היא נתינת א"י בשלימות בלי יציאה לגלות. א"כ מדוע אין אנו שותין ו' כוסות כנגד ו' לשונות של גאולה? וכל אחד הוא ענין בפני עצמו, והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, כנגד היציאה מקושי השעבוד, והצלתי אתכם מעבודתם בחודש תשרי בטלה עבודה מאבותינו לגמרי. וגאלתי בפסח, ולקחתי זה מתן תורה, והבאתי כשנכנסו עם יהושע לארץ ישראל, ונתתי אותה לכם מורשה במהרה בימינו כשביא משיח צדקינו ותהא גאולה שלימה שאין אחריה גלות. ועל ארבעה ראשונים תקנו לנו רבותינו ארבעה כוסות, שכבר עברו ישראל ד' מדרגות אלה של גאולה, אבל עם השנים האחרונים לא היה קשר של קיימא עד לעתיד לבא. שאז יזכו לשלימות ד' והבאתי 'ונתתי'. ואולי שלעתיד לבא נשתה בליל פסח ששה כוסות, ונשתה עוד שני כוסות כנגד ב' גאולות הנ"ל הנוספות.

המהר"ל זי"ע ששה כוס חמישית

בימי התנאים ואמוראים כבר היו כאלה ששתו כוס חמישי, כנגד 'והבאתי', כי אע"פ שגלו מא"י הרי כבר נתקיים 'והבאתי' לארץ ישראל, ולכן אם ירצה לשתות כוס חמישי עם הלל הגדול שפיר דמי, וכן נהג רבינו המהר"ל זי"ע, וחילק את נוסח ההלל בכוס רביעי וחמישי. אבל 'ונתתי' עדיין לא נתקיים, ולכן לא שמענו מעולם מי ששותה כוס שישי, אך לעתיד לבא כן ישתו ד' כוסות. כ"כ מרן החת"ס במהדורת רבי יוסף נפתלי, פרשת וארא.

באחרית הימים ישתו גם נגד בלהה וזלפה

והוסיף מו"ר רבי משה צוק"ל שלאחר שלמדנו במכילתא דשתיית ד' כוסות כנגד ד' אמהות שרה רבקה רחל ולאה, כיון שיוסף הצדיק טוען שיש עוד שתי אמהות בלהה וזלפה, נמצא שבאמת היה צריך לשתות ו' כוסות. אמנם מו"ר רבי משה לא ביאר מדוע רק באחרית הימים ישתו כנגד בלהה וזלפה, וכנגד שרה רבקה רחל ולאה שותים כבר בימינו.

זכות אמהות לא תמה

ולהשלים הביאור נזכיר את דברי השפת אמת (פסח תרמ"ב) שכתב חידוש נפלא, שאע"פ שבגמ' שבת (נה) יש דעה שתמה זכות אבות, אבל הוא מוכיח שזכות אמהות לא תמה. שהרי האמהות יותר רחמניות מהאבות. וכמ"ש בגמ' (מגילה יד:): 'ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנביא איהי? - אמרי בי רב משמיה דרב, חולדה קרובת ירמיה היתה, ולא הוה מקפיד עליה. ויאשיה גופיה, היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה? אמרי דבי רבי שילא, מפני שהנשים רחמניות הן'. בתקופת ירמיה שלחו חכמי ישראל לשאול בנבואה את חולדה ולא את ירמיה, כי נשים רחמניות הן. ודרכה יוכלו לקבל את הנבואה בהמתקה.

בקפיצה מנתק את שתי הרגליים

וכתב השפ"א ע"פ מש"כ בשיר השירים (ב,ח) מְדַלֵּג עַל הַקְּרִים מְקַפֵּץ עַל הַגְּבָעוֹת, ובליקוטי תורה לבעל התניא זי"ע כתב שמקפץ היא דרגה יתירה על מְדַלֵּג, כי הדילוג הוא ברגל אחת ובקפיצה אינו מחובר כלל

לקרקע בשתי רגליו. קפיצה הוא ניתוק גמור מהקרקע.

מקפץ על הגבעות להיגאל מגלות דידן

וכתב השפ"א שביציאת מצרים היה רק מדרגת מדלג על ההרים בזכות האבות הקדושות יצאנו ממצרים לפני הזמן. ועדיין נשארה לנו הבטחת מקפץ על הגבעות שעדיין לא אכלנו. מגלות בבל נגאלנו אחר שבעים שנה, בלי קפיצה ודילוג. רק בגלות דידן נשאר לנו זכות זה שיקפוץ הקב"ה כביכול כצבי וימהר גאולתנו ברחמים במהרה. ועפ"ז כתב השפ"א שגם למ"ד תמה זכות אבות, זכות אמהות לא תמה.

והגבעות תמוטנה - תמה זכות אמהות

והרבה הקשו על דברי השפ"א שלכאו' יש לנו פסוק מפורש שגם זכות אמהות תמה. כמ"ש פי' ההרים ימושו ו**הגבעות תמוטנה** וחסדי מאתך לא ימוש ובית שלומי לא תמוט (ישעי' נד,י) ופרש"י שאף כאשר תכלה זכות אבות ואמהות, ההרים ימושו והגבעות תמוטנה, אעפ"כ הקב"ה ימשיך לעשות חסד עם בני ישראל. הרי להדיא שזכות אמהות תתום יחד עם זכות אבות.

לתרץ שפ"א בשפת אמת

יבא השפת אמת הקדום ויתרץ את דברי השפ"א. המגיד מקרעמניץ זי"ע כתב ספר 'שפת אמת' על ספר משלי, ורבים מרבוה"ק הביאו יסודות גדולים מספר שפ"א להמגיד מקרעמניץ על משלי. במשלי פרק כד הוא מפרש בתוך דבריו פסוק במשלי פרק ח, (כ) בארץ צדקה אהלך בתוך נתיבות משפט: (כא) להנחיל אהבי יש ואצותיהם אמלא: ומבואר בזה"ק פרשת בהר להנחיל אהבי יש זה אברהם אוהבי, ואצותיהם אמלא זה יעקב אבינו. ונחלקו בזה רבי שמעון ובנו שם.

זכות בלהה וזלפה לא תמה לעולם

עפ"ז ביאר 'בארץ צדקה אהלך זה אברהם שמדתו חסד, בתוך נתיבות משפט זה יצחק מרכבה למדת הדין, להנחיל אהבי יש זה יעקב אבינו, כמ"ש ואוהב את יעקב, ואצותיהם אמלא אלו כל האמהות'. וזש"כ נשבע יפול צדיק וקם, 'כי אפילו אם יפלו נשבע פעמים שיאכלו זכות שלשה אבות וארבע אמהות, וקם - בזכות שתי אמהות הנותרות שהן בלהה וזלפה'. והביא ראיה מדברי הזוה"ק שזכות בלהה וזלפה לא יכלה לעולם. וכדברי הרה"ק משינאווע זי"ע הנ"ל שדווקא בגלל שזלזלו בהן, זכו יותר משאר אמהות. וגם מתנה זאת נשארת לנצח שלא תתום זכותן לעולם.

זכות הבזיונות - לא תמה

ועפ"ז מבוארים דברי השפ"א בפסח שאע"פ שזכות אבות תמה, זכות אמהות לא תמה, והקשינו מדברי רש"י שגם זכות אמהות תמה עם זכות אבות. כי גם אם זכות ד' אמהות תמה, אבל זכות בלהה וזלפה לא תמה. כיון שסבלו בזיונות בהאי עלמא.

י"ט ברכות - נגד האבות ואמהות והשבטים

כתב הרה"ק רבי פינחס קאריצער זי"ע שמספר תשע עשרה ברכות שבתפילה הם כנגד אבותינו ואמותינו, ג' ראשונות כנגד אברהם יצחק ויעקב, עוד ד' כנגד שרה רבקה רחל ולאה. ועוד י"ב כנגד י"ב שבטי י"ה, הרי י"ט. ובשבת קודש עולים לעולם יותר גבוה, לכן מכוונים רק כנגד אבות ואמהות, ז' ברכות בלבד. ובראש השנה מברכים תשע ברכות גם כנגד בלהה וזלפה.

להרבות זכויות ביום דין

הרי שיש בחינה גבוהה שמתפללים גם כנגד בלהה וזלפה, ודווקא בראש השנה כשאנו רוצים לעזור זכות אבות ואמהות, ויש מציאות של ההרים ימושו והגבעות תמוטנה, וצריך להמשיך וחסדי מאתך לא ימוש, כדברי השפ"א והשפ"א שזכות אמהות לא תמה, היינו זכות בלהה וזלפה, ולכן בוודאי יש להוסיף ב' תפילות כנגדן ביום דין.

הכוסות של בלהה וזלפה - רק לעת"ל

ועפ"ז צדקו דברי החת"ס שלעתיד לבא ישתו ו' כוסות, עם פירושו של רבי משה שהכוונה גם לשתי כוסות דאמהות בלהה וזלפה. כי אז - דייקא המה יהיו לנו למשען. והראיה מדברי הרה"ק משינעווא, שיעקב הרגיש שהוא צריך לגונן בזכותו על רחל ולאה, א"כ כשתמה זכות אבות, ממילא תמה זכות אמהות, כדברי רש"י הנ"ל. אבל בלהה וזלפה ששלח אותן ראשונה, משום שאינן זקוקות לזכותו של יעקב, לכן אף כשיש מציאות של נִשְׁבַּע יפול צִדִּיק, שתמה זכות אבות ואמהות, אעפ"כ וְקָם בזכות בלהה וזלפה. הפלא ופלא.

בגלל שקראו להן שפחות - נזכה לגאולה

והרי לנו שדווקא בגלל שהשבטים קראו להם עבדים ובני השפחות, אנו זוכין לזכות בלהה וזלפה לנצח נצחים. וכמו כל עבירה שיתהפך בסוף לזכות.

למה קראו לאשתו של רבי אליעזר הגדול 'אימא שלום'?

וכבר למדנו לעיל שיוסף הצדיק לא היה יכול לסבול שקוראים להם שפחות, כי בזה נכלל בזיון ליעקב כאילו לא תיקן זוהמת חטא עץ הדעת בשלימות. ולכן בשעה שראובן דרש שבלהה אינה נחשבת אשת יעקב, ואח"כ שב בתשובה בהיותו גלגול ברבי אליעזר הגדול כנ"ל, וא"כ בְּיָמֵי הָהֵם וּבָעֵת הָהִיא נָאֵם ה' יִבְקֹשׁ אֶת עֹן יִשְׂרָאֵל וְאִינֹנוּ וְאֶת חַטָּאת יְהוּדָה וְלֹא תִמָּצְאִינָה (ירמ' נב), כי הכל יתהפך למצוה. וכן מצאנו שלאשתו של רבי אליעזר הגדול היה שם פלאי 'אימא שלום', כי הוא פָּגַם בבחינת בלהה, היה חסר שלימות באמהות, בשעה שעמד ודרש שבלהה מותרת לו משום שאינה נקראת אמו, ובפרט לפי מה שלמדנו מהפסוק כִּי עָלִית מִשְׁכְּבִי אֲבִיךָ שגם על זלפה דרש כן. ובסוף 'כי ראה ה' בעניי', בבואו בגלגול ברבי אליעזר הגדול נשא את 'אימא שלום' כי זה תפקידו בעולם להביא שלימות בבחינת אמהות. ולכן בשעה שאמר שאין לתלות סדין בסוכה שכוכבים אין נראין מתוכה, בזה תיקן למפרע מה שהפריש בין ח' בני הגבירות לבני השפחות. ועשה אז שלימות ב'אמא', ולכן נקראת אשתו 'אמא שלום'.

זכות הזלזול יתהפך לטובה

ואחר התיקון צריך להתהפך הכל לטובה, שבזכות אותו זלזול, כל ישראל יזכו לזכות של בלהה וזלפה לנצח ולעולמי עד, גם כש'שבע יפול צדיק' זכות אבות ואמהות תמה, 'וקם בזכות בלהה וזלפה'. ב' כוסות 'והבאתי ונתתי' יהיה כנגד בלהה וזלפה.

יִרְמְיָהוּ עַל קִבְרֵי זֶלְפָּה וּבִלְהָה

בקינות ת"ב בקינה אֲזַבְּהוֹן יִרְמְיָהוּ עַל קִבְרֵי אֲבוֹת הוּא מְסַפֵּר שֶׁהֵלַךְ לִבְכוֹת בְּקִבְרֵי אֲבוֹת, וּבִתְחִילָה מְזַכֵּיר אֶת ג' אֲבוֹת, ואח"כ קוֹל בְּכִי לֵאמֹר מִתּוֹפֶפֶת עַל לִבְבָּהּ, רָחֵל אַחֻתָּה מִבְּכָה עַל בְּנִיָּה, זֶלְפָּה מִכָּה פְּנִיָּה, בִּלְהָה מִקּוֹנֶנֶת בְּשִׁתִּי יָדִידָהּ, ואמר הקב"ה שִׁבוּ תִמְיָמִים לִמְנוּחֵיכֶם מֵלֹא אֶמְלֵא כָּל מִשְׁאָלוֹתֵיכֶם, שְׁלַחְתִּי בְּבִלְהָה לְמַעַנְכֶם הַנִּי מְשׁוֹבֵב גְּלוֹת בְּנִיכֶם. בקינה זו אינו מזכיר את שרה ורבקה, אלא ד' אמהות אחרות, 'רחל לאה בלהה וזלפה'.

רחל ולאה נתנו שמות לבני בלהה וזלפה

ובאמת שאפילו אם אין מונים את בלהה וזלפה, אדרבה, זו מעלתן שאינן נמנות עם ד' האימהות, כי הם הרגישו עצמן כ'לא', מרוב מדת הענוה שבהן היו נכללין ברחל ולאה, כל המעשים טובים של בלהה וזלפה היו מייחסים ברחל ולאה. בלהה גידלה את יוסף כאמו, כמו ממלא מקום שהוא חותם עצמו בשם הבעלים, כך בלהה הייתה כלולה ברחל, וזלפה בלאה. עד כדי כך שבלהה וזלפה לא נתנו שמות לילדיהן, רחל קראה שמות לבני בלהה, ולאה לבני זלפה. לא בגלל שהם לא אמהות, אדרבה מכיון שהן 'לא' שהן 'כן'. אף שלפעמים אין נחשבות כאמהות, מ"מ בשעה שבנה את שלמה המלך ע"ה את כסאו ועשה שש מעלות לכסא, מבואר במדרש שהם כנגד שרה רבקה רחל לאה בלהה וזלפה. ובסוף ישב שלמה על המדרגות העליונות ביותר של בלהה וזלפה. וכן יהיה בסדר התיקון.

משליש מכלל ישראל - בני בלהה וזלפה

ובשנחשב חשבון ששים רבוא מישראל, נמצא שיותר ממאתיים אלף נפשות נולדו מבני בלהה וזלפה. יותר משליש של כלל ישראל הם בני בלהה וזלפה. יותר משליש אינו יכול להתבטל ברוב, אי אפשר לבטלו. ומה שאין מזכירין את בלהה וזלפה כאמהות בדרך כלל, אדרבה זה מה שנותן להם כח של אמהות.

למה זכות בלהה וזלפה לא בטלה?

אילו האמהות היו עולות תמיד בחשבון, הייתה מסתיימת זכותן לאחר שזכות אבות ואמהות בטלה, כיון שלא נמנו עם האמהות אין זכותן בטלה לעולם. ואדרבה כשזכות אבות ושאר אמהות בטלה, זכות בלהה וזלפה אינו בטל לעולם.

דור של עֲרָבוֹת

ובאשר הזכרנו ממחזור רעדלהיים שנוטלים שתי עֲרָבוֹת כנגד שתי אמהות בלהה וזלפה. הרי יש לשון במדרש 'דורות הללו שאין בהם לא תורה ולא מצוות כעֲרָבוֹת בלא ריח ובלא טעם. בדור כזה אנו זקוקים לזכותן של בלהה וזלפה דווקא. שכבר אין התחברות לפרי עץ הדר דאברהם, ולולב דיצחק והדסים דיעקב, לא נשאר לנו אלא חיבור לבלהה וזלפה.

גירסת רוב הסידורים

ועוד שאנו רואים השגחה פרטית שהקב"ה סיבב שתימחק גירסת סידור רעלדהיים ורוב הסידורים כתוב בהם בְּעֲרָבוֹת נְשִׁיִּים, בְּאִמָּהוֹת נְשִׁיִּים, בחיריק תחת הא' לשון אמא, ולא בְּאִמָּהוֹת לשון עבד ואמה בפתח תחת הא'. גם אם נאמר שבשעה שרבי אלעזר הקליר כתב את הפיוט, עוד קרא להם אִמָּהוֹת, אדרבה, זה יעמוד לזכות שבדורות אחרונים שכבר תמה זכות אבות ואמהות, תשאר לנו רק זכות בלהה וזלפה, בְּעֲרָבוֹת נְשִׁיִּים, בְּאִמָּהוֹת נְשִׁיִּים, כי אנחנו כערבות חבוטות, ואלו האמהות בלהה וזלפה היו חבוטות ומזולזלות בחייהן, ודווקא מהן תבא הישועה. וגם בליל פסח ישתו עוד שתי כוסות לזכותן, כמו שהקב"ה גילה לרבינו החת"ס זי"ע ועב"י.